

Dora Novak

(Požega)

PRILOG ISTRAŽIVANJU BAROKNE FAZE CRKVE SV. LOVRE U POŽEGI

UDK 726.034.7:94(497.5Požega)

DOI 10.22586/ss.22.1.3

Pregledni rad

Primljeno: 21. 10. 2021.

Ovom članku cilj je rekonstruirati barokni izgled jedne od najvažnijih crkava koje vezuju kasnosrednjovjekovnu i novovjekovnu povijest Slavonije – crkve sv. Lovre u Požegi. Radom će biti podrobno obuhvaćene (posljednjih tridesetak godina zanemarene) brojne barokne intervencije koje je – od dolaska u grad i preuzimanja crkve do ukinuća reda 1773. godine – provodila Družba Isusova, čime je uvelike utjecala na preoblikovanje interijera i eksterijera crkve te odabir likovne opreme u skladu s napucima tridentskog katolicizma. Budući da je većina baroknog inventara crkve nakon ukinuća reda raznesena po crkvama u široj okolici Požege, ovaj članak nastojat će rekapitulirati što je od inventara sačuvano *in situ*, što je, gdje i u kakvome stanju pronađeno te kakav je bio izgled one likovne opreme o kojoj saznajemo isključivo iz arhivskih izvora.*

Ključne riječi: crkva sv. Lovre, isusovci, barokna likovna oprema, iluzionistička kupola, Loretska kapela

Crkva sv. Lovre jedna je od najvažnijih povijesnih građevina u gradu Požegi. Riječ je o sakralnom zdanju, danas u funkciji biskupske kapele, smještenom na jugoistočnom dijelu glavnog gradskog trga čiji zidovi nose tragove brojnih povijesno umjetničkih razdoblja – srednjovjekovnog, osmanskog, baroknog, neogotičkog, a posljednjih dvadesetak godina i suvremenog, nenametljivo interpoliranog među izloženim ulomcima svakog od prethodnih slojeva. Istraživački je najmanje obrađeno ono razdoblje crkve u kome se za

* Ovaj rad promijenjena je verzija diplomskoga rada pod nazivom „Barokno razdoblje crkve sv. Lovre u Požegi: likovna baština i liturgija“, koji je autorica članka obranila 2021. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Diplomski rad dostupan je na poveznici: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffzg%3A5023>

njezinu liturgijsku opremu i uređenje skrbio red Družbe Isusove (lat. *Societas Iesu*).

Isusovci su u Požegu pristigli – kako u spomenici stogodišnjice osnutka požeškog kolegija piše Gabrijel Valečić – na blagdan sv. Luke evanđelista, 18. listopada 1698. godine.¹ Potrebu požeškog kraja za duhovnom obnovom kroz pastoralni, misijski i prosvjetni rad isusovaca, nakon gotovo stotinu i pedeset godina vladavine Osmanlija, kardinalu Leopoldu Koloniću² osvijestio je kanonik Zagrebačkoga kaptola, izabrani skradinski biskup, kraljevski savjetnik te doktor kanonskog prava Ivan Josip Babić (Samobor, 1640. – Zagreb, 1700.).³ Budući da su još od osnutka reda 1540. godine isusovci bili zaduženi za „širenje kršćanskog duha i običaja u narodu te privođenje nevjernika u krilo crkve“, doimali su se i crkvenoj i svjetovnoj vlasti najprikladnijima za preuzimanje uloge preporoditelja Slavonije.⁴ Osim toga, uz svoje rezidencije i kolegije podizali su škole koje su slovile za jedne od najboljih u Europi, a u kojima su nudili besplatno osposobljavanje mladeži za crkvene i laičke profesije.⁵ Sam car i kralj Leopold I. Habsburški (1658. – 1705.) pokazao je interes za unapređenje hrvatskog školstva pod okriljem isusovaca 1660-ih godina.⁶ Stoga je Babićevu ideju požeške isusovačke misije zdušno prihvatio i kardinal Kolonić, blizak Habsburzima i Dvoru.⁷ Prema nagovoru osobnog ispovjednika, opata Franje Menegattija, car je isusovačkom redu poklonio izvorno srednjovjekovnu crkvu sv. Lovre u Požegi.⁸

Od prvoga dana službovanja u Požegi isusovci su držali svete mise, ne samo u okviru vlastite zajednice, nego i kao dio pastoralnih napora. Budući da je nakon oslobođenja grada od Osmanlija po naredbi generala Dünewalda

¹ Gabrijel Valečić, „Nadbiskupski orfanotrofij, historijska monografija“, u: *Požeška kolegija. Spomenica o stogodišnjici 1835 – 1935* (Požega, 1935), 63.

² Riječ je o donatoru i osnivaču osječkog i petrovaradinskog kolegija, čije ime je u njemačkim izvorima zapisano kao Leopold Karl von Kollonitsch.

³ Zbog svojih velikih zasluga za Crkvu već 1689. godine Babić je po nalogu cara putem Ugarske dvorske komore uveden u posjed imanja bivše cistercijske opatije u Kutjevu (*Abbatia B. V. Mariae de Valle honesta, zvane de Gotho*) nedaleko od Požege. Đurđica Cvitanović, „Isusovačka arhitektura baroknog razdoblja u hrvatskim zemljama“, u: *Isusovci u Hrvata III. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija „Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata“*, ur. Vladimir Horvat (Zagreb, 1992), 407.

⁴ Mijo Korade, Mira Aleksić i Jerko Matoš, *Isusovci i hrvatska kultura* (Zagreb, 1993), 19-21.

⁵ Julije Kempf, *Požega. Zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest slobodnog i kraljevskog grada Požege i Požeške županije* (Požega, 1910), 503.

⁶ Neven Budak, „Habsburzi i Hrvati“, *Kolo* 3 (2002), 251-352.

⁷ Peter Sedlák, „Leopold Kollonić (1631.-1707.) – kardinal hrvatskoga podrijetla i njegova crkvena i politička djelatnost (300. obljetnica smrti primasa Leopolda Kollonića)“, *Croatica Christiana periodica* 60 (2007), 85-99.

⁸ Miroslav Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II* (Zagreb, 1987), 507.

crkva sv. Lovre služila kao spremište žita, isusovci su je zatekli u ruševnom stanju s oštećenim zidovima lađe i drugim posljedicama neprilične uporabe sakralnoga zdanja.⁹ Iz rukopisa „Litteræ annuæ“¹⁰ (1700.) austrijske isusovačke provincije, kojim su se služili povjesničari isusovačkoga reda i njihove djelatnosti u Požegi, saznajemo kako je iste godine carski komesar za provijanturu dao da se iz svetišta crkve ukloni žito.¹¹ Za potrebe mise isusovci su u početku izradili priručni drveni oltar, a vjernike su na misu pozivali bubnjem jer crkva u to vrijeme nije imala zvono. Prvih godina isusovci su u Požegi živjeli u izrazito teškim financijskim uvjetima. Situacija se počela razvijati naposljetku 1700. godine, kada im je Leopold I. Habsburg zauvijek i neopozivo predao pravo na patronat Babićeve kutjevačke opatije i svih pripadnih imanja.¹²

Barokna obnova crkve isprva je tekla vrlo sporo i uz česte prekide, a od 1713. godine pa do ukinuća isusovačkoga reda doživljava puni procvat. Isusovci su zatečenu arhitekturu prilagodili potrebama nove liturgije prema napucima o gradnji crkava i oblikovanju prostora milanskog nadbiskupa, kardinala i poslije sveca, Karla Boromejskog (1538. – 1584.) poznatima pod nazivom „Instructiones fabricae et suppellectilis ecclesiasticae“ iz 1577. godine.¹³ Jedna od prvih arhitektonskih intervencija u duhu poslijetridentskih naputaka bilo je vraćanje predosmanskog usmjerenja crkvi,¹⁴ što je postignuto zatvaranjem dvojnih vrata na sjevernom zidu bočne lađe te otvaranjem novoga portala na zapadnom zidu glavne lađe, kako bi se osiguralo jasno usmjerenje prostora od ulaza prema glavnom oltaru i svetištu crkve.¹⁵ Isusovci su također vršili stalne intervencije na postojećim gotičkim prozorskim otvorima kako bi zadovoljili jedan od imperativa posttridentskih pravila gradnje crkava – dobro osvjetljenje. Osim zahvata koje su izveli u lađi crkve, u sveti-

⁹ Ivan Srša, *Izvjestaj Restauratorskog zavoda Hrvatske u Zagrebu za crkvu sv. Lovre, 1992. godine* (knjižnica Gradskog muzeja Požega pod brojem 43/12 PU; kopija, original u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu), 58.

¹⁰ Pohranjen u bečkoj Nacionalnoj (nekadašnjoj Dvorskoj) biblioteci.

¹¹ Tomo Matić, „Isusovačke škole u Požegi (1698 – 1773)“, *Vrela i prinosi: zbornik za povijest isusovačkoga reda u hrvatskim krajevima* 5 (1935), 10.

¹² Josip Buturac, *Regesta za Spomenike Požege i okolice* (Zagreb, 1990), 84.

¹³ Dubravka Botica, *Arhitektura baroka: Udžbenik kolegija Arhitektura renesanse i baroka na preddiplomskom studiju Povijesti umjetnosti* (Zagreb, 2019), 18-22.

¹⁴ Različiti autori navode različita tumačenje namjene crkve sv. Lovre u osmansko doba. Dok je Josip Langhamer mišljenja kako je crkva prenamijenjena u skladište u blizini kojega se nalazila turska kupelj (tur. *hamam*), većina istraživača sklonija je vjerovanju kako je crkva, kao i većina drugih crkava na novoosvojenim osmanskim teritorijima, prenamijenjena u džamiju. Josip Langhamer, „Kronologija crkve sv. Lovre u Požegi“, u: *Požeški zbornik II*, ur. Srećko Ljubljanović (Požega: 1966), 151; Ivan Srša, *Požega. Crkva sv. Lovre* (Zagreb, 2005), 56.

¹⁵ Srša, *Požega. Crkva sv. Lovre*, 58.

štu su zazidali postojeće gotičke prozore, zamijenivši ih novim pravokutnim prozorskim otvorom plitkog nadvoja segmentnog luka (Sl. 1). Lađu su proširili za jedan jaram, a potom su uslijedili obnova zidova svetišta, popločenje čitave crkve, postavljanje drvenog krova te objeljenje zidova interijera i eksterijera crkve. Valja napomenuti kako je bogati gotički fresko-ciklus svetišta najvjerojatnije prekrećen još u osmanskog doba.¹⁶ Godine 1704. uz zapadni zid glavne lađe iz temelja su podignuti novo pjevalište i sakristija, a godinu dana poslije crkva je dobila i toranj. Zapadno od crkve 1705. godine dograđena je jednokrnlina zgrada isusovačke rezidencije, a četiri godine poslije trijem rezidencije produžen je do pročelja crkve, gdje je postavljen glavni ulaz u isusovački kompleks.¹⁷

Godine 1713. uređen je strop glavne lađe crkve koji je pripremljen za oslikavanje. Iz zapisa kroničara požeškog kolegija saznajemo kako su jedan „kućni slikar i kipar“ (lat. *pictor domesticus et architectus*)¹⁸ isusovac te jedan slikar-svjetovnjak na stropu crkve sv. Lovre naslikali iluzionističku kupolu po uzoru na onu crkve bečkoga isusovačkog kolegija¹⁹ umjetnika i isusovca zaslužna za širenje *trompe-l'œil* slikarstva Andree Pozza²⁰ (Trento, 1642. – Beč,

¹⁶ Više o renesansnom tabernakulu u: Anđela Horvat, *Između gotike i baroka* (Zagreb, 1975), 47; Milan Pelc, *Renesansa* (Zagreb, 2007), 288-289; Milan Pelc, „Ugarske kiparske radionice renesanse“, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 30 (2006), 67-80; Zlatko Uzelac, *Blago požeške crkve sv. Lovre* (katalog izložbe, Požega: Izložbena dvorana Muzeja Požeške kotline, 9. – 24. travnja 1983. godine), 2.

¹⁷ Rezidenciji će do 1725. godine biti dograđeno kraće dvorišno krilo s refektorijem i apotekom postavljenom tako da tlocrt tvori oblik slova „T“. Katarina Horvat-Levaj, „Barokna arhitektura“, u: *Kulturna baština Požege i Požeštine*, ur. Natalija Čerti (Zagreb, 2004), 187.

¹⁸ *Historia Residentiae Poseganae Societatis Jesu*, 1713., 49-51. i Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 670. Neznano autor oslika stropa Tomo Matić i Miroslav Vanino prepoznaju u riječkom isusovcu Josipu Kraljiću. Njihove navode 1990-ih godina nastavio je razvijati Zlatko Uzelac. Međutim, Kraljić se u „Popisu osoblja i ureda provincija Družbe Isusove („Catalogus Personarum, & Officiorum Provinciae SOCIETATIS JESU Pro Anno M.D. CC. XV.“) spominje isključivo kao superior isusovačke rezidencije i prefekt gimnazije [Josephus Craglich, *Sup. Praefvt. Schol. Op. Conc. Illyr.*], ali ne i kao „pictor domesticus et architectus“. Usp. Matić, „Isusovačke škole u Požegi (1698 – 1773)“, 13; Zlatko Uzelac, „Josip Kraljić, isusovački slikar i arhitekt 18. stoljeća (Pozzov učenik u Slavoniji?)“ u: *Isusovci u Hrvata III: Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija „Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata“*, ur. Vladimir Horvat (Zagreb, 1992), 431-434; „Catalogus Personarum, & Officiorum Provinciae SOCIETATIS JESU Pro Anno M.D. CC. XV.“ <https://books.google.hr/books?id=ebF3w2TOP3EC&pg=RA2-PA35&lpg=RA2-PA35&dq=%22joseph+craglich%22&source=bl&ots=cef3SH6HBl&sig=ACfU3U1Mhf7b7j-lTyXAo3sthCK5sHK5wg&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiKxpXL5YjxAhUrmYsKHSzGBb0Q6AEwAHoECAIQAw#v=onepage&q=Possegana&f=false> (datum preuzimanja: 5. VIII. 2021.)

¹⁹ Iluzionističku kasetiranu kupolu zaključenu lanternom.

²⁰ Više o Pozzovu životu i djelu u: Francesco Marcorin, „Andrea Pozzo's *Perspectiva Pictorum et Architectorum*“ (2017) <https://www.thinking3d.ac.uk/Pozzo1693/> (datum pristupa: 27. VI. 2021.)

1709.) s prizorima iz života sv. Lovre (Sl. 2). Dok je svjetovni slikar na stropu izveo razne simbole i slične urese, slikar-isusovac u središtu svoje iluzionističke kupole naslikao je lik sv. Lovre okruženog anđelima koji mu pružaju palmu i lovor – simbole pobjede mučenika nad mučeništvom i smrću.²¹ Na prikladnom mjestu dodan je natpis s kronogramom koji bilježi godinu 1712., a glasi: „Slava mučeniku Lovri koji se štuje u Požegi“ (gLorIae MartyrIs LaVrentII soCII poseganI aDornant).²² S obzirom da se zidno slikarstvo potkraj XVII. i tijekom prve četvrtine XVIII. stoljeća u hrvatskim krajevima svodilo na slikovne dekoracije manjih zidnih površina, oslik stropa glavne lađe požeške crkve označio je prvu pravu pojavu iluzionističkog baroknog slikarstva na prostoru Hrvatske.²³ Cijeli oslik uništen je u obnovi stropa crkve 1891. godine. U vrijeme nastajanja oslika glavne lađe pjevalište crkve je prošireno, a sagrađeno je i novo stubište.²⁴ U razdoblju od 1725. do 1740. godine bočna lađa je umjesto tabulata dobila svod čiji je oblik u cijelosti ponavljao oblik i veličinu lukova arkada.²⁵

S ciljem širenja kulta Loretske Gospe Požegom i čitavom Slavonijom, superior Nikola Genova odlučio je crkvi prigraditi kapelu u čast Bogorodice po uzoru na one zagrebačkih i varaždinskih isusovaca.²⁶ Gradnja je započela 1725. godine, a kapela je bila smještena sjeverno od današnje bočne lađe crkve.²⁷ Uoči svetkovine Pohoda Marijina 1. srpnja 1726. godine kapela je dovršena i blagoslovljena, a nabavljen je i kip Gospe Loretske.²⁸ Oba rukopisa požeških isusovaca, *Historia Residentiae Poseganae Societatis Jesu* (97, 128.) i

²¹ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 669-670.

²² Langhamer, „Kronologija crkve sv. Lovre u Požegi“, 152.

²³ Marija Mirković, „Barokna sakralna ikonografija na području Zagrebačke biskupije“, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 18 (1994), 276.

Drugi po starosti u našim krajevima primjer iluzionističkog slikarstva su stropni oslici varaždinskog slikara Blaža Gruebera u sakristiji isusovačke crkve u Varaždinu. Uzelac, „Josip Kraljić, Isusovački slikar i arhitekt 18. stoljeća (Pozzov učenik u Slavoniji?)“, 430. (podaci prvi put navedeni u: Ivy Lentić-Kugli, „Slikarski radovi u bivšoj isusovačkoj isusovačkoj crkvi sv. Marije u Varaždinu“, u: *Isusovačka crkva i samostan u Varaždinu* (Zagreb: 1988), 72.

²⁴ Srša, *Požega. Crkva sv. Lovre*, 60.

²⁵ *Isto*, 62.

²⁶ Veza između Družbe Isusove i Loretske Gospe započinje 1556. godine kada isusovci u Loretu osnivaju kolegij. Anđelko Pedišić, „Loretski kult u Lopatincu i povijest njegovih oblikovnih koncepcija – problemi konzervatorsko-restauratorske interpretacije“, u: *Portal: Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda* 6 (2015), 127-128.

²⁷ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 675-676. Dio istraživača (Valečić, Buturac, Kempf) krivo je protumačio smještaj kapele tvrdeći kako se kapela nalazila na mjestu današnjeg bočnog broda u kojemu je, u njihovo vrijeme kao i danas, zapravo bio smješten oltar posvećen Bogorodici. Langhamer, „Kronologija crkve sv. Lovre u Požegi“, 161.

²⁸ Kako bi im pomogla oko vjersko-moralnog i društvenog odgoja učenika gimnazije, isusovci su iste godine utemeljili Marijansku kongregaciju imena „Od pohoda Marijina“ koja je

Diarium collegii Posegani (22. VIII. 1725.), ponosno ističu kako je riječ o prvoj kapeli Loretske Gospe u Kraljevini Slavoniji.²⁹ S obzirom na to da je kapela prilikom preuređenja crkve i kolegija po nalogu biskupa Aleksandra Alagovića (1829. – 1837.) srušena 1835. godine, ne znamo kako je točno izgledala. Možemo pretpostaviti kako su požeški isusovci nastojali biti što vjerniji prazoru nastojeći ponoviti barem nekolicinu osnovnih karakteristika izvorne kapele, kao što su: zidovi od crvenkastosmeđe opeke ili kamena, bačvasti svod s okulusom, svetišni dio podignut za dvije stube, oltarni prostor odijeljen rešetkastom pregradom te kip Bogorodice u lučno zaključenoj niši.³⁰ Iz zapisa kroničara poznat nam je ikonografski program njezinih zidnih oslika izrađenih u tehnici *fresco secco*.³¹ Neznani umjetnik 1734. godine s vanjske strane sjevernog zida kapele naslikao je prizor „Prijenosa Nazaretske kućice“ koji je uništen kada i kapela, a nad vratima scenu „Navještenja“, o kojoj detaljno saznajemo iz prijevoda izvornika Miroslava Vanina. Na vrhu se nalazio prikaz Boga Oca na oblacima okružena anđelima koji s ljubavlju gleda prema svojoj odabranici Mariji, nešto niže Duh Sveti spuštao se u svoju Zaručnicu, dok je u sredini anđeo poniznoj Djevici izručivao pozdrav i svijetu donosio blagu vijest Otkupljenja. Na dnu prizora nalazili su se starozavjetni likovi – Kristov predak kralj David s jedne, te praotac monoteizma Abraham s druge strane – koji su se radovali utjelovljenju Sina Božjega kao simbolu konačnoga ispunjenja zadanog obećanja.³² Od „Navještenja“ su do danas sačuvani samo ružičasto-plavičasti ulomci oslika na kojima prepoznajemo Abrahama u liku ćelava bradata starca obučena u jednostavnu dugačku pripijenu halju, pogleda uprta uvis, koji kleči ruku raširenih u gesti *oransa* te dio iluzionističkog prikaza baroknog oltara s krilatim *puttom* koji kleči na jednom od volutnih završetaka oltara, ruku skupljenih u molitvi (Sl. 3).

Od vremena kada je požeška rezidencija 1731. godine promaknuta u kolegij pa do ukinuća Družbe Isusove 1773. godine izvršena je još nekolicina pregradnji, poput podizanja novog pjevališta 1734. godine i njegova proši-

uspješno djelovala do ukinuća isusovačkog reda. Više o kongregaciji vidi u: Matić, „Isusovačke škole u Požegi (1698 – 1773)“, 31-32.

²⁹ „Sacelum Lauretanum primum in Regno Slavoniae“; Matić, „Isusovačke škole u Požegi (1698 – 1773)“, 12.

³⁰ Više o izgledu izvorne i varaždinske kapele u: Danko Šourek, „Loretska (Lauretanska) kapela uz crkvu Uznesenja Bl. Djevice Marije u Varaždinu“, u: *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina: 1209.-2009.: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu*, ur. Slobodan Kaštela, Miroslav Šicel (Varaždin, 2009), 687-704. i Danko Šourek, „Pogled u inventar varaždinskog isusovačkog kolegija: Prilog rekonstrukciji izgubljenoga konteksta“, u: *Radovi zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 24 (2013), 201-228.

³¹ Mario Braun, *Požega. Crkva sv. Lovre* (Zagreb, 2015), 28.

³² Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 677-678.

renja 1740. godine zbog povećanja broja glazbenika i pjevača crkve, te dva veća arhitektonska zahvata – izgradnje zvonika i grobnice.³³ Nekoliko godina nakon što je novi zvonik³⁴ izgrađen, uništio ga je udar groma. Njegova obnova dovršena je 1765. godine.³⁵ U crkvi su se nalazile i dvije barokne grobnice – jedna ispod Loretske kapele namijenjena pokapanju članova isusovačkog reda te druga iz 1755. godine za laike, smještena ispod bočne lađe crkve.³⁶ Među uglednicima sahranjenim u ovim grobnicama valja istaknuti Požežanina i isusovca Antuna Kanižlića³⁷ (Požega, 1699. – Požega, 1777.), pisca rokokoko poeme *Sveta Rožalija* (Beč, 1780) te isusovca Franju Ksavera Pejačevića (Osijek, 1707. – Požega, 1781.) koji je u požeškom kolegiju obnašao dužnost rektora. Kamenu nadgrobnu ploču rektora Pejačevića (Sl. 4), koja u ovalnom okviru nosi reljefni grb obitelji Pejačević, izradio je u Pečuhu 1781. godine kipar ili klesar Josip Buk.³⁸ Specifičnost grba obitelji Pejačević leži u prikazu biskupske mitre i štapa nad samim grbom, koji simboliziraju duhovni stalež pokojnika. Nakon što su 1765. godine u isusovačkoj gimnaziji uvedeni programi visokoškolskih studija filozofije i moralne teologije pod nazivom *Academia Posegana*, dograđen je drugi kat gimnazijske zgrade, što je posljedično zahtijevalo povišenje zvonika crkve. Time je isusovački kompleks u Požegi dobio konačni izgled „barokne kulise“ (Sl. 5).³⁹ Isusovci su do 1770-ih godina prikupili sredstva te započeli pregovore s Hrvatskim kraljevskim vijećem o izgradnji nove, prostranije crkve, no u naumu ih je spriječila bula „Dominus ac Redemptor“ pape Klementa XIV. (1265. – 1268.) koja im je 1773. godine dokinula pravo na djelovanje.⁴⁰

³³ *Isto*, 673.

³⁴ Nacr za zvonik iz 1754. godine izradio je isusovački laik Schlick iz Pečuha. Kroničar navodi kako je zvonik podignut nad hodnikom koji vodi na pjevalište, a bio je zaključen kapom s pozlaćenom jabukom od bakra i pozlaćenim križem, nabavljenima u Beču. Matic, „Isusovačke škole u Požegi (1698 – 1773)“, 12.

³⁵ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 694.

³⁶ Srša, *Požega. Crkva sv. Lovre*, 149-150.

³⁷ Više o Antunu Kanižliću, njegovu životu i književnom stvaralaštvu vidi u: Matko Peić, „Požeška književnost“, u: *Požega 1227 – 1977*, ur. Josip Kovačević et al. (Slavonska Požega, 1977), 476-481.

³⁸ Izvorno se spomen ploča nalazila na zidu desno od današnjeg oltara Bl. Djevice Marije (mjestu nekadašnjeg oltara sv. Križa), a danas je smještena na južnom zidu stubišta koje vodi prema kripti Antuna Kanižlića. Više o izgledu nadgrobne ploče vidi u: Doris Baričević, „Barokno kiparstvo u isusovačkim crkvama u Hrvatskoj“, u: *Isusovačka baština u Hrvata*, katalog izložbe (Zagreb: Muzejsko-galerijski centar, prosinac 1992. – ožujak 1993.), ur. Biserka Rauter Plančić (Zagreb, 1993), 318.

³⁹ Katarina Horvat-Levaj, „Barokna arhitektura“, u: *Kulturna baština Požege i Požeštine*, ur. Natalija Čerti (Zagreb, 2004), 187.

⁴⁰ Osnovana je zaklada za crkvu u iznosu od 30.000 forinti. Od te svote 23.000 forinti uložene su u Beču i Grazu, a 7000 forinti u Slavoniji. Osim toga, kolegij je imao 13.000 forinti od

Uz renovaciju, crkvu sv. Lovre bilo je neophodno opremiti potpuno novim likovnim i liturgijskim inventarom.⁴¹ Na isusovcima je bio zadatak osmisliti ikonografski program, pri čemu su se morali pridržavati smjernica odluke „O zazivanju, čašćenju, i relikvijama svetaca, i o svetim slikama“, usvojenih na XXV. sazivu Tridentskoga sabora, održanom 1563. godine. Prema tridentskim napucima, slika čija poruka mora biti jasna, izravna i razumljiva tumačila se kao sredstvo za čašćenje i nasljedovanje svetaca.⁴² Isusovci su stoga u crkvi sv. Lovre osmislili ikonografski program kojim su skladno ujedinili repertoar opće crkvene i isusovačke ikonografije. Kako lokalne slikarske i kiparske radionice u Slavoniji prve polovice XVIII. stoljeća nisu postojale, likovnu i liturgijsku opremu isusovci su bili primorani nabavljati iz većih umjetničkih i obrtničkih središta pokrajina koje su graničile s hrvatskim teritorijem te s njime bile u širem smislu administrativno, politički i kulturološki povezane, kao što su austrijska i slovenska Štajerska te gradovi Beč i Pečuh.⁴³ Djela tih većinski anonimnih stranih umjetnika dospjela su u crkvu sv. Lovre uglavnom posredstvom rektora bečkog isusovačkog kolegija, s kojima su požeški isusovci, kroz pripadnost austrijskoj provinciji toga reda, ali i osobnim kontaktima, tradicionalno bili usko povezani.⁴⁴

Zapis isusovačkog kroničara o vizitaciji biskupa Martina Brajkovića (1703. – 1708.) Požegi svjedoči nam kako su se u crkvi sv. Lovre već 1704. godine nalazila četiri oltara koja je biskup prilikom posjeta blagoslovio.⁴⁵ Bi-

raznih dužnika u Kraljevini. Ova je svota određena za gradnju nove crkve. Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 679.

⁴¹ Danas nemamo zaokruženu sliku umjetničke vrijednosti isusovačkog namještaja, liturgijske opreme i ruha jer je većinu uništio zub vremena, dok nekolicina leži zaboravljena i zametnuta u nekoj od župnih ili redovničkih crkava u koje je prenesena nakon ukinuća isusovačkog reda. Ovo se posebice odnosi na crkvu sv. Lovre, čija nam je oprema prije dva desetaka godina u određenoj mjeri bila poznata, za razliku od danas, kada joj se gubi svaki trag. Više o mobilijaru i misnom ruhu požeških isusovaca vidi u: Dora Novak, „Barokno razdoblje crkve sv. Lovre u Požegi: Likovna baština i liturgija“, diplomski rad (Sveučilište u Zagrebu, 2021), 60-69.

⁴² Sanja Cvetnić, *Ikonografija nakon Tridentskog sabora i hrvatska likovna baština* (Zagreb, 2007), 71; Marija Mirković, „Barokna sakralna ikonografija na području Zagrebačke biskupije“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 18 (1994), 131.

⁴³ Doris Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske* (Zagreb, 2008), 200.

⁴⁴ Požeški, osječki i petrovaradinski isusovci pripadali su austrijskoj provinciji reda, dok je utjecaj isusovačkog kolegija u Grazu bio predominantan u Zagrebu, Ljubljani, Rijeci i Varaždinu, a Rima u Dubrovniku. Više u: Ivy Lentić-Kugli, „Sakralno slikarstvo hrvatskih isusovaca“, u: *Isusovačka baština u Hrvata*, katalog izložbe, ur. Biserka Rauter Plančić (Zagreb, 1993), 410.

⁴⁵ Iako u sastavu Pečuške biskupije, Požeški kaptol u kasnom srednjem vijeku i nadalje znatno je više kulturno i duhovno naginjao Zagrebačkoj biskupiji i zapadnoj Hrvatskoj negoli Ugarskoj. Stanko Andrić, „Crkvene strukture predturske Slavonije“, u: *Slavonija, Baranja i Srijem. Vrela europske civilizacije. sv. 1*, ur. Stanko Andrić et. al. (Zagreb, 2009), 259-267; Stanko

skup Brajković tada je redovnicima obećao kako će o svojem trošku podići novi glavni oltar crkve, za što je rezidenciji preko svojega provizora dao isplatiti predujam od stotinu forinti.⁴⁶ Prema nacrtu koji je poslao biskup iz Zagreba 1706. godine sagrađeni su novi glavni oltar i tabernakul crkve.⁴⁷ Glavni oltar crkve sv. Lovre, neznanog umjetnika, takozvanog „kućnoga slikara i kipara” (lat. *pictor domesticus et architectus*),⁴⁸ kroničar nanovo spominje 1713. godine, kada detaljno opisuje njegov izgled:

„Cijelo svetište, građeno u polukrugu, izgleda kao jedan veliki oltar. Na zid oko oltara naslanja se šest visokih stupova obojenih poput mramora. Na kapitelima su anđeli s lovorovim vijencima, simbolima pobjede mučenika sv. Lovre. Između stupova stoje visoki kipovi svetih apostola Petra i Pavla, ugarskih kraljeva sv. Stjepana i Ladislava [apostola Slavonije], sv. Ivana Evanđelista i Ivana Krstitelja. Stupovi i kipovi vrlo su lijep ukras oltara i snažno djeluju na gledatelje. Od svoda do poda zidovi svetišta urešeni su raznim slikarskim ukrasima. Da bude djelo savršeno nedostaje još samo u sredini glavnoga oltara velika i umjetnička slika sv. Lovre izrađena u Mlecima ili u Beču.”⁴⁹

Ukrašavanje oltara nastavljeno je do 1719. godine, a u međuvremenu su dobro pozlaćeni i polirani kipovi oltara, baze stupova posrebrene i kapiteli prevučeni zlatom.⁵⁰ Mramorizirani zidovi svetišta preuzeli su ulogu oltarnog retabla, a posrebrene stupovi s pozlaćenim kapitelima i bazama obuhvatili su i gotičke polustupove, čime je svetište pretvoreno u jedan monumentalni oltar. Kroničar 1718. godine zapisuje kako „u donjoj Slavoniji jedva ima oltar ljepši od glavnoga oltara u crkvi sv. Lovre pa je razumljivo da je narod novo svetište podsjećalo na komad raja”.⁵¹ Oltarnu palu s prikazom mučeništva sv. Lovre, koja je krasila središnji dio glavnoga oltara crkve, isusovci su nabavili

Andrić, „Područje Požeške županije u srednjem vijeku“, u: *Raukarov zbornik. Zbornik u čast Tomislava Raukara*, ur. Neven Budak (Zagreb, 2005), 229-242.

⁴⁶ Langhamer, „Kronologija crkve sv. Lovre u Požegi“, 152.; Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 524; izvorni tekst u: *Historia Residentiae Poseganae Societatis Jesu 1713.*, 18-21.;

⁴⁷ Langhamer, „Kronologija crkve sv. Lovre u Požegi“, 152.

⁴⁸ *Historia Residentiae Poseganae Societatis Jesu 1713.*, 49 – 51.; Neznana umjetnika Tomo Matić prvi je 1935. godine poistovjetio s isusovcem Josipom Kraljićem (Rijeka 1677. – Trst, 1733.) koji je 1713. godine u Požegi boravio kao propovjednik iz Pečuha, a od 1715. do 1722. godine obnašao dužnost superiora požeške isusovačke rezidencije. Matić, „Isusovačke škole u Požegi (1698 – 1773)“, 13.

⁴⁹ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 670. [izvornik: *Historia Residentiae Poseganae Societatis Jesu*, 1713., 49-51.]

⁵⁰ Uzelac, „Josip Kraljić, isusovački slikar i arhitekt 18. stoljeća (Pozzov učenik u Slavoniji?)“, 431-434.

⁵¹ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 670.

1718. godine.⁵² Riječ je o ulju na platnu velikih dimenzija (227 x 425 cm) koje je bilo kopija oltarne pale sv. Lovre iz istoimene crkve u Beču.⁵³ Koštala je pet stotina forinti, a godinu dana poslije dobila je krasni pozlaćeni okvir. Nakon što je navedenu sliku Miroslav Vanino odnio u Zagreb 1917. godine, gubi joj se svaki trag.⁵⁴

Neizostavni dio opreme poslijetridentskih glavnih oltara bilo je svetohranište, čiji je značaj porastao zbog potrebe naglašavanja nauka o transspustancijaciji, koju reformirana crkva ne priznaje. Za vrijeme isusovaca u crkvi svetoga Lovre izmijenila su se četiri svetohraništa, od kojih je posljednje jedino do danas sačuvano, a riječ je o svetohraništu koje je 1747. godine rektor kolegija Baltazar Gregorić naručio u Grazu od neznanog majstora za svotu od dvije stotine forinti, na čijoj su se izradi okušali „umjetnici dlijeta i kista“.⁵⁵ Gregorićev tabernakul danas se nalazi na glavnom oltaru župne crkve sv. Marije Magdalene u Bebrini (Sl. 7). Riječ je o svetohraništu jednostavnih arhitektonskih linija, sa svake strane poduprtom velikim dekorativnim volutnim kopčama te stupnjovitog gornjeg završetka. Prednju stranu krase mu reljefni prikaz „Večere u Emausu“ koji prema kriteriju perspektive i tvrdoj obradi materijala u izvedbi djeluje prosječno. Uz tabernakul nalaze se znatno kvalitetnije skulpture dvojice anđela adoranata, čiji su trup i noge pokrenuti, a tijela i draperije mekše modelirani (Sl. 8).⁵⁶

Na zidovima glavne lađe crkve sv. Lovre bila su naslonjena dva oltara – sv. Josipa⁵⁷ te suosnivača isusovačkog reda i velikog misionara sv. Franje

⁵² U razgovoru o izgubljenoj pali, kustosica Gradskoga muzeja Požega Lidija Ivančević-Španiček uputila me na palu glavnoga oltara srednjovjekovne crkvice (kapelice) sv. Lovre u selu Crkvari nedaleko od Orahovice (Sl. 6). Navedeno djelo oltarna je pala formata uspravno postavljenog pravokutnika veličine 375 x 345 cm s prikazom sv. Lovre u nebeskoj slavi. Međutim, postoji više argumenata koji upućuju na to da ta slika nije oltarna pala iz crkve sv. Lovre (slike nisu istih dimenzija, ceduljica iz menze oltara u Crkvarima datira oltar u vrijeme obnove kapele 1743. godine). O dosadašnjim istraživanjima pale sv. Lovre u Crkvarima, u: Nives Maksimović, *Barokni oltar sv. Lovre. Crkva sv. Lovre u Crkvarima* (elaborat s izvještajem istražnih radova i prijedlogom sanacije, GILDA, 2008).

⁵³ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 671.

⁵⁴ Mirjana Repanić-Braun, „Sakralna umjetnost od 17. do 19. stoljeća“, u: *Dijecezanski muzej u Požegi i riznica požeške katedrale*, ur. Ivica Žuljević, Mirjana Repanić-Braun (Požega, 2016), 231.

⁵⁵ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 671.

⁵⁶ Doris Baričević pokušala je atribuirati skulpture anđela adoranata gradačkom kiparu Ivanu Matiji Leitneru (poznatom kao Johann Matthias Leitner). Kako opširnijih podataka o navedenim djelima nemamo, a značajke bebrinske skulpture previše su općenite i prilagođene duhu vremena u kojemu su nastale, prije konačnog prihvata atribucije trebali bismo još istraživačkih podataka o samim skulpturama i komparativnih potvrda o Leitnerovim djelima. Doris Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, 218.

⁵⁷ Dva su zapisa zaslužna za popularizaciju pobožnosti sv. Josipa, kojega se od poslijetridentskog razdoblja počelo častiti kao samostalna sveca, „Suma de donis sancti Ioseph“ iz 1522.

Ksaverskog. Ove oltare isusovci su naručili od nepoznata altarista iz Celja 1712. godine, a u crkvu su postavljeni 1713. godine.⁵⁸ Oltari su nakon ukinuća isusovačkog reda kao i Gregorićev tabernakul preneseni u crkvu sv. Marije Magdalene u Bebrini. Ovi visoki drveni dvokatni oltari dijelom su polikromirani, dijelom pozlaćeni, a njihova izrada stajala je preko 400 forinti.⁵⁹ Nastavci bočnih krajeva vire im u prostor, a zaključeni su s po jednim tordiranim stupom sa svake strane na oba kata koji otvaraju prostor za skulpture. U središtu oltara sv. Josipa (Sl. 9) danas se nalazi skulptura sv. Josipa iz 1919. godine koju flankiraju skulpture isusovačkih svetaca – osnivača reda sv. Ignacija Loyolskog⁶⁰ i sv. Franje Ksaverskog – dok se na gornjem katu nalaze skulpture svetih đakona sv. Stjepana i sv. Lovre. Za razliku od oltara sv. Josipa, oltaru sv. Franje Ksaverskog (Sl. 10) promijenjen je patrocinij. Godine 1919. oltaru je uklonjena oltarna pala te je umjesto nje postavljena špilja Gospe Lurdske.⁶¹ Do nje su smješteni kipovi Marijinih roditelja sv. Joakima i sv. Ane, dok su na drugom katu mjesto zauzeli kipovi utemeljitelja kršćanske crkve – sv. Petra i Pavla. Iz spomenice crkve sv. Marije Magdalene u Bebrini saznajemo kako su glavne oltarne slike obaju oltara 1919. godine odstranjene i zamijenjene skulpturama „jer su bile odviše stare i poderane, a nisu imale umjetničke vrijednosti“.⁶² Što se autora navedenih skulptura tiče, dopadljive i pravilne crte lica, draperije koje prate figure u stavu kontraposta, suzdržane geste prikazanih likova te druge stilske podudarnosti ovih skulptura sa skulpturama u pavlinskoj crkvi Marijina Uznesenja u Olimju navele su Doris Baričević na zaključak kako iza nepoznata umjetnika možda stoji slovenski kipar Mihael Pogačnik (1709. – 1735.), koji je u Konjicama nedaleko od Celja između 1709. i 1735. godine držao radionicu.⁶³ Iako su oltarne pale donjih katova oltara danas izgubljene, slike na atikama oltara sačuvane su. Obje su

godine koju je napisao dominikanac Isidorus Isolanus (1480 – 1528) te koptsko apokrifno evanđelje „Historia Josephi fabri lignarii“ (Povijest Josipa stolara) u kojemu je opisana Josipova smrt. Cvetnić, *Ikonografija nakon Tridentskog sabora i hrvatska likovna baština*, 198-203. i James Hall, *Rječnik tema i simbola u umjetnosti* (Zagreb, 1998), 142.

⁵⁸ Oltar sv. Josipa postavljen je 25. listopada, a oltar sv. Franje Ksaverskoga 26. listopada: „25. October: Egitus hodie altari S. Josephi, 26. October: Egitus altare S. Xaverii“, u: *Brevis notitiola Collegium olim Jesuitarum*, 1713.

⁵⁹ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 533. i Doris Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, 417.

⁶⁰ Marija Mirković, „Sv. Ignacije Loyolski u hrvatskoj ikonografiji“, *Obnovljeni život* 49 (1994), 215-225.

⁶¹ *Druga knjiga spomenica župe Bebrinske. Počeo ju u ime Božje: Josip Matijević, župnik (Godina Spasa 1919.)*

⁶² *Isto*.

⁶³ Više o Mihaelu Pogačniku, u: Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, 201; Vlasta Zajec, „Oltari i skulptura baroknog i neostilskog razdoblja“, u: *Kulturna baština Požege i Požeštine*, ur. Natalija Čerti (Zagreb, 2004), 213.

izrađene tehnikom ulja na platnu, ovalna su formata veličine 93 x 70 cm i u pozlaćenim okvirima, s prizorima „Smrti sv. Franje Ksaverskoga“ s oltara sv. Franje Ksaverskog (Sl. 11) te „Bijega u Egipat“ s oltara sv. Josipa (Sl. 12). Prema Uzelcu, obje slike nekoliko su puta „diletantski preslikavane“, zbog čega njihov izvorni izgled ostaje skriven pod slojevima boje.⁶⁴

Pet godina nakon što su u crkvu postavljeni oltari sv. Josipa i sv. Franje Ksaverskog, Bratovština muke i smrti Isusove podignula je u bočnoj lađi crkve sv. Lovre drveni oltar sv. Križa (Sl. 13).⁶⁵ Oltar je posve dovršen 1719. godine prinosom provizora Petra Mihajla, velikog prijatelja i zaštitnika rezidencije.⁶⁶ Požeški oltar i njegov detaljniji opis nisu sačuvani do danas. Vlasta Zajec pretpostavlja kako bi skulpturalna skupina *Raspeća* (autorica ga naziva „Deisis“), koja se danas nalazi u zidnoj niši ispod pjevališta župne crkve u Bebrini, mogla potjecati upravo s požeškog oltara sv. Križa.⁶⁷ Stilski jezik ovih skulptura znatno se razlikuje od onoga s prethodnih dvaju oltara, a odlikuje ga klasicistička suzdržanost i mirnoća. Iz zapisa kroničara isusovačkog kolegija u Požegi saznajemo kako se na oltaru sv. Križa nalazilo i „Raspelo“ koje su oci franjevci iz franjevačkog samostana u Požegi iz nepoznatih razloga ustupili požeškoj isusovačkoj rezidenciji. Franjevci su „Raspelo“ naručili u Grazu 1705. godine kod vrsna umjetnika.⁶⁸

Oltar koji su isusovci posljednji nabavili bio je drveni oltar „djevičanskog mladića“ i zaštitnika studenata, sv. Alojzija Gonzage. Ovaj mramorizirani i pozlaćeni oltar nalazio se naslonjen na jedan od stubova arkada koje su dijelile bočnu od glavne lađe crkve. Nezadovoljni kvalitetom izrade prvoga olta-

⁶⁴ Zlatko Uzelac, „Prilog rekonstrukciji požeškog baroka“, *Vjesnik Muzeja požeške kotline* 4-5 (1986), 95-97.

⁶⁵ U svrhu promocije tridentskog sakramentalnog života u crkvama, posebice isusovačkim, osnovane su bratovštine muke i smrti Isusove, koje su članovima u zamjenu za molitvu za pokojnike, sakupljanje milodara za mise zadušnice te brigu za oltar sv. Križa nudile mogućnost sretne smrti (lat. *buona morte*). Više o isusovačkim bratovštinama muke i smrti Isusove u: Sanja Cvetnić, „The Jesuit Bona Mors Confraternities in Croatia“, u: *Acta Historiae Artis Slovenica* 23/2 (2018), 223-237.

⁶⁶ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 618.

⁶⁷ Zajec, „Oltari i skulptura baroknog i neostilskog razdoblja“, 213. Iz spomenice bebrinske župe saznajemo kako su skulpture Bogorodice i Ivana Evanđelista s oltara sv. Križa, nakon što su prenesene u crkvu sv. Marije Magdalene, izdvojene iz skupine te postavljene na bočne strane glavnoga oltara crkve. Taj smještaj zadržale su do 1919. godine, kada je inventar bebrinske crkve restauriran. Skulpture su tada vraćene skupini i postavljene na današnje mjesto.

⁶⁸ Vanino, *Isusovci i hrvatski narod II*, 618. Tijekom vremena još su se dvije skulpture dovodile u vezu s oltarom sv. Križa – skulpture dvaju anđela adoranata koje su osamdesetih godina prošlog stoljeća bile smještene u crkvi sv. Ane u Skenederovcima. Uzelac, „Prilog rekonstrukciji požeškog baroka“, 97. i Zajec, „Oltari i skulptura baroknog i neostilskog razdoblja“, 213.

ra – koji je u Beču za svotu od dvjesto četrdeset forinti zajedno sa srebrnim okvirom za sliku sv. Alojzija 1762. godine nabavio rektor Andrija Salaj – godine 1765. rektor Josip Percajić naručio je u Beču novi oltar, koji je obojio i pozlatio domaći majstor. Nijedan od dvaju oltara sv. Alojzija, kao ni njihovi opisi, nisu sačuvani do danas.⁶⁹

Osim pet spomenutih, u kapeli crkve sv. Lovre nalazio se i oltar posvećen Loretskoj Gospi. Nepoznat nam je njegov izgled, jedino znamo da se na njemu nalazio kip Gospe Loretske koji do danas nije sa sigurnošću identificiran, budući da nam je nepoznat njegov izvorni izgled, osim tipoloških poveznica za sve tipove Loretske Gospe.⁷⁰ U požeškom isusovačkom kompleksu nalazila se još jedna značajna skulptura Bogorodice s djetetom Isusom – takozvana „Thallerova Gospa“ (Sl. 14).⁷¹ Svoj naziv ova skulptura duguje ljekarniku Pavlu Thalleru, kojega su isusovci postavili za laikus provizora svoje ljekarne smještene u zgradi isusovačkog kolegija.⁷² Riječ je o jedinjoj izvorno baroknoj punoj plastici koja se i danas nalazi u crkvi sv. Lovre, smještena na drvenom neostilskom oltaru.⁷³ „Thallerova Gospa“ drvena je polikromirana i pozlaćena skulptura veličine 178 x 30 x 45 cm iz prve polovice XVIII. stoljeća (1730. godine?).⁷⁴ Prikazuje Bogorodicu kao izduženu figuru u pozlaćenoj, bogato drapiranoj haljini s bijelim velom na glavi koji prekriva slabine djeteta Isusa u njezinu naručju. Bogorodica stoji na figuri zmaja (čudovišta) u čije razjapljeno ždrijelo dijete Isus snažnim pokretima zabija kraj dugačke haste križa zlatne boje. Iako se u narodu ovu skulpturu nazivalo „Marijom bez grijeha začetom“, ispravnije je tumačiti je kao ikonografski tip Marije Pobjednice – motiv koji se tipološki razvio iz Bezgrešnoga začeca. Izvor za ikonografsko rješenje Bezgrešnoga začeca preuzet je iz *Otkrivenja* evanđelista

⁶⁹ Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, 384.

⁷⁰ Ivana Prijatelj Pavičić, *Loretske teme. Novi podaci o štovanju loretske Bogorodice u likovnim umjetnostima na području »Ilirika«* (Rijeka, 1994), 68-76; Šourek, „Loretska (Lauretanska) kapela uz crkvu Uznesenja Bl. Djevice Marije u Varaždinu“, 687-704.

⁷¹ U literaturi s početka XX. stoljeća pa sve do 1980-ih godina mogao se pronaći podatak prema kojemu je izvorni smještaj „Thallerove Gospe“ bio oltar posvećen Blaženoj Djevici Mariji u crkvi sv. Lovre, no prema najnovijim istraživanjima Bogorodičin kip najvjerojatnije se nalazio na istoimenom oltaru samostanske kapele. Uzelac, „Prilog rekonstrukciji požeškog baroka“, 99.

⁷² Thaller je nakon ukinuća isusovačkog reda 1773. godine u Požegi otvorio prvu javnu ljekarnu, u koju je prenio kip Gospe s Djetetom kako bi ga sačuvao od propadanja. Ljekarna je nosila ime prema Gospinu kipu, a sam kip je – nakon što ga je obitelj Thaller 1835. godine vratila novoosnovanom orfanotrofiju biskupa Alagovića – prozvan Thallerovom Gospom. Tomislav Wittenberg, „Osam generacija Thallera“, u: *VDG Jahrbuch* 15 (2008), 190-194.

⁷³ Uz „Thallerovu Gospu“, nadgrobni spomenik rektora Franje Ksavera Pejačevića jedina je izvorno barokna likovna oprema crkve koja se u njoj zadržala do danas.

⁷⁴ „Inventarna knjiga Dijecezanskog muzeja Požeške biskupije“ (datum pristupa: 31. svibnja 2021. godine).

Ivana, a glasi: „Žena odjevena suncem, mjesec joj pod nogama, a na glavi vijenac od dvanaest zvijezda.“ (Otk 12, 1), koji se u likovnosti očitovao kroz prikaz apokaliptičkog lika žene u bijeloj haljini s modrim plaštem nad globusom oko kojega se ovija zmija te zvjezdanim vijencem oko glave.⁷⁵ Kada Bogorodici u ruke dodamo djetesce Isusa s kopljem kojim čudovištu probija glavu, motiv Bezgrešnog začeca postaje motivom Nebeske Kraljice, odnosno Marije Pobjednice.⁷⁶ Ovaj prikaz bio je posebno omiljen kod isusovaca, koji su ga proširili u vrijeme protureformacije kao odgovor napadu protestanata na pobožnost i sve veći ugled Bogorodice. U kontekstu požeških isusovaca te nedavno okončanih ratova protiv Osmanlija, važno im je bilo prikazati Mariju kao utjelovljenje *Ecclesiae militans* u borbi protiv osmanske opasnosti i hereze.⁷⁷ Bogorodičino široko lice sitnih i pravilnih crta te oštrobriđi rez draperije ukazuju na utjecaj alpskog manirističkog kiparstva, slična onomu kipova porušenog glavnog oltara franjevačke crkve sv. Antuna Padovanskog te kipova bočnoga oltara crkve sv. Ivana Krstitelja u Našicama. Zbog vidne sličnosti likovnih jezika uspoređenih kipova, u kontekstu atribucije „Thallevrove Gospe“ često se spominje ime osječkog kipara štajerskog podrijetla Josipa Geruba (Maribor ?, 1697 – Osijek, 1771).⁷⁸

Uspješnoj suradnji isusovaca i grada Požege – čije su stanovništvo u prilično kratkom razdoblju redovnici opismenili, bogatim crkvenim programom i teatralnim uređenjem crkve svetoga Lovre duhovno obnovili te zajednici podarili brojne mislioe, teologe i redovnike proizašle iz gimnazije – odlukom pape Klementa XIV. o ukidanju Družbe Isusove u kolovozu 1773. godine došao je kraj.⁷⁹ Bezuvjetno poslušni papi, isusovci su se smjesta razišli, a crkva sv. Lovre pripala je pavlinima iz Lepoglave.⁸⁰ Od ukinuća pavlinskog reda 1786. godine crkva postupno biva napuštena, a njezina likovna i liturgijska oprema raznesena diljem Požeštine. Tako se, primjerice, u crkvi sv. Lovre do 1836. godine zadržao jedino glavni oltar s obnovljenom oltarnom palom.⁸¹ Godine 1832. ranije spomenuti zagrebački biskup Aleksandar Alagović odlučio je zgradu nekadašnjeg isusovačkog kolegija prenamijeniti u orfanotro-

⁷⁵ <https://biblija.ks.hr/otkrivenje/12> (datum pristupa: 2. VIII. 2021.); Cvetnić, *Ikonografija nakon Tridentskog sabora i hrvatska likovna baština*, 188-189.

⁷⁶ Mirković, „Barokna sakralna ikonografija na području Zagrebačke biskupije“, 136.

⁷⁷ Cvitanović, „Isusovačka arhitektura baroknog razdoblja u hrvatskim zemljama“, 417.

⁷⁸ Više o životu i djelu Josipa Geruba u: Polona Jurinić, *Slovenske boje u hrvatskoj likovnoj umjetnosti* (Zagreb, 2012), 25-26.

⁷⁹ Valečić, „Nadbiskupski orfanotrofij, historijska monografija“, 74-75.

⁸⁰ Stjepan Kos, „Nadbiskupski orfanotrofij u Požegi (U spomen pedesetogodišnjice njegova osnutka)“ u: *Izvješće kr. vel. gimnazije u Požegi za god. 1884./1885. sa historijom nadbiskupskog orfanotrofija u Požegi (na spomen pedeset godina njegova postojanja)*, 8.

⁸¹ Langhamer, „Kronologija crkve sv. Lovre u Požegi“, 154-162.

fij. Prilikom obnove zgrade kolegija, crkva sv. Lovre adaptirana je u školsku kapelu.⁸² Karlovački graditelj Ivan Stidl, prema nalogu biskupa Alagovića, 1833. godine srušio je Loretsku kapelu crkve sv. Lovre, na čijem je mjestu izgradio prostrano prilazno stubište.⁸³ Prijašnji ulaz u kapelu preinačio je u glavni ulaz crkve, dok je kameni dovratnik i drvene vratnice iz XVIII. stoljeća premjestio sa zapadnog pročelja glavnog broda na sjeverno pročelje bočnog broda.⁸⁴ Tim činom crkva sv. Lovre nepovratno je izgubila posljednje značajne tragove isusovačkih baroknih intervencija te stupila u razdoblje intenzivne neogotizacije.

Na koncu, možemo zaključiti kako su isusovci koristeći se arhitektonskim i likovnim intervencijama uspješno transformirali gotički prostor crkve sv. Lovre u baroknu crkvu. Izdignuto svetište s glavnim oltarom posvećenim sv. Lovri gledano iz glavne i bočne lađe crkve zasigurno se doimalo poput kake bogato urešene pozornice, dok je iluzionistička kupola, kojom je fizičko ograničenje prostora glavne lađe negirano, morala stanovništvu rubnog kraja Monarhije, kakva je bila Požega – a koje je gotovo dva stoljeća bilo lišeno figuralne umjetnosti – ostavljati bez daha. Ako tomu pridodamo i obijeljene zidove lađa okićene trima, a od 1765. godine i četirima oltarima, koji su pozivali na ophod i zajedničku molitvu te Loretsku kapelu kao mjesto za koncentraciju i skrušenost, primijetit ćemo kako je crkva sv. Lovre uistinu bila utjelovljenje baroknog *theatruma sacruma* te prema svim kriterijima zadovoljavala ukus umjetnosti i potrebe katoličke obnove za uzvišenjem vjerskih osjećaja.

⁸² Valečić, „Nadbiskupski orfanotrofij, historijska monografija“, 80-82.

⁸³ Tomo Matić, „Isusovački kolegij i akademija u Požegi u godini 1773.“, *Vrela i prinosi: Zbornik za povijest isusovačkog reda u hrvatskim krajevima* 8 (1938), 111-112.

⁸⁴ Braun, *Požega, Crkva sv. Lovre*, 28.

Slikovni prilozi

1. Barokni oslik prozora na južnom zidu svetišta (foto Dora Novak)

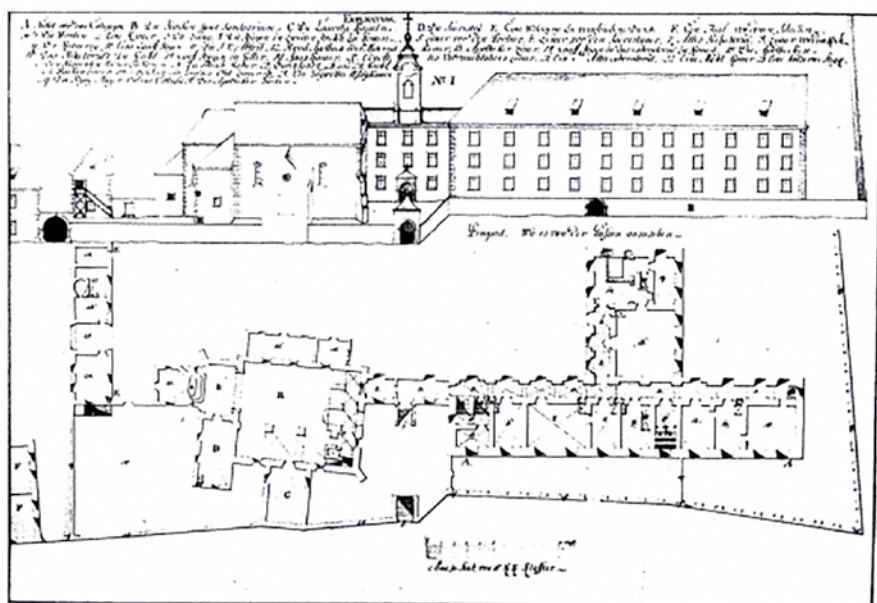
2. Iluzionistička kupola Andree Pozza u isusovačkoj crkvi u Beču koja je poslužila kao inspiracija za iluzionističku kupolu požeških isusovaca u crkvi sv. Lovre (foto Dora Novak)

3. Zidni oslik s prikazom „Navještenja“ (foto Dora Novak)

4. Nadgrobná ploča Pejačevića (foto Dora Novak)

23 Nacrti isusovačkog kompleksa i crkve sv. Lovre u Sl. Požeگی (Drž. arhiv u Budimpešti)

Plans of the Jesuit complex and church of St. Lovro in Sl. Požega (State Archive in Budapest).

A. Stellet vor des Collegium,	4. Die Stiegen in zweiten	15. Die Apotheken	24. Die Fleisch Kamber
B. Die Kirchen samt	Stock zu kommen	16. Das Refectorium	25. Durchfahrt
Sanctuarium.	5. Zimmer vor den Portner	17. Die Kuchl	26. und
C. Die Laureta Kapeln,	6. Zimner vor den Sacristaner	18. Lauff Stiegen in Keller	27. Kuchl und Fäcken Zimmer,
D. Die Sacristey,	7. Altes Refectorium	19. Speiskammer	ober weichen ein grosses
E. Eine Wohnung zu ver-	8. Zimner vor den Koch	20. Eine altes unbrauchbares	Obst-Zimner ist
schiedene Dienste,	9. Die Kelnerey	Zimmer	28. Ein gewelbte Assig
F. Ein Theil von denen	10. Eine Lauff-Stiegen	21. Ein detto altes Laborato-	Kammer
Schullen.	11. Die S. V. Abtritt	rium	29. Die Ryng Mayer um das
Nr 1. Die Porten	12. Hand Apotheca oder Mate-	22. Eine Mühl Kamber	Collegium
2. Eine Kamber	rial Kamber	23. Eine hölzerner Stiege in die	30. Der Apotheker Garten
3. Die Gäng	13. Apotheker Zimmer	Requisiten Kamber zu kommen	Prospect, wie es von der Gassen
	14. Lauff Stiegen in das		anzusehen
	Laboratorium zu kommen		

5. Nacrt crkve i samostana u Požeگی (državni arhiv u Budimpešti)
(foto Đurđica Cvitanović)

6. Oltarna pala sv. Lovre u crkvi sv. Lovre u Crkvarima
(foto Žarko Španiček, 17. svibnja 2010.)

7. Gregoričev tabernakul, danas na glavnom oltaru župne crkve sv. Marije Magdalene u Bebrini (foto Dora Novak)

8. Anđeli adoranti uz Gregorićev tabernakul, danas na oltaru župne crkve Marije Magdalene u Bebrini (foto Dora Novak)

9. Oltar sv. Josipa, danas bočni oltar crkve sv. Marije Magdalene u Bebrini (foto Dora Novak)

10. Oltar Franje Ksaverskog, danas oltar Gospe Lurdske župne crkve sv. Marije Magdalene u Bebrini (foto Dora Novak)

11. Prikaz smrti sv. Franje Ksaverskog s oltarne pale naatici oltara sv. Franje Ksaverskog, danas Gospe Lurdske u župnoj crkvi sv. Marije Magdalene u Bebrini (foto Dora Novak)

12. Bijeg u Egipat s atike oltara sv. Josipa, danas u župnoj crkvi sv. Marije Magdalene u Bebrini (foto Dora Novak)

13. Skulpturalna skupina oltara sv. Križa, danas u župnoj crkvi sv. Marije Magdalene u Bebrini (foto Dora Novak)

14. Thallerova Gospa (foto Dora Novak)

Literatura

1. Andrić, Stanko, „Područje Požeške županije u srednjem vijeku“, u: *Raukarov zbornik. Zbornik u čast Tomislava Raukara*, ur. Neven Budak (Zagreb, 2005), 229-242.
2. Andrić, Stanko, „Crkvene strukture predturske Slavonije“, u: *Slavonija, Baranja i Srijem. Vrela europske civilizacije*. sv. 1, ur. Stanko Andrić et al. (Zagreb, 2009), 259-267.
3. Baričević, Doris, „Barokno kiparstvo u isusovačkim crkvama u Hrvatskoj“, u: *Isusovačka baština u Hrvata*, katalog izložbe (Zagreb: Muzejsko-galerijski centar, prosinac 1992. – ožujak 1993.), ur. Biserka Rauter Plančić (Zagreb, 1993), 415-421.
4. Baričević, Doris, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske* (Zagreb, 2008)
5. Botica, Dubravka, *Arhitektura baroka: Udžbenik kolegija Arhitektura renesanse i baroka na preddiplomskom studiju povijesti umjetnosti* (Zagreb, 2019)
6. Braun, Mario, *Požega. Crkva sv. Lovre* (Zagreb, 2015)
7. Budak, Neven, „Habsburzi i Hrvati“, *Kolo* 3 (2002), 251-352.
8. Buturac, Josip, *Regesta za Spomenike Požege i okolice* (Zagreb, 1990)
9. Cvetnić, Sanja, *Ikonografija nakon Tridentskog sabora i hrvatska likovna baština* (Zagreb, 2007).
10. Cvetnić, Sanja, „The Jesuit Bona Mors Confraternities in Croatia“, u: *Acta Historiae Artis Slovenica* 23/2 (2018), 223-237.
11. Cvitanović, Đurđica, „Isusovačka arhitektura baroknog razdoblja u hrvatskim zemljama“, u: *Isusovci u Hrvata III. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija „Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata“*, ur. Vladimir Horvat (Zagreb, 1992).
12. Hall, James, *Rječnik tema i simbola u umjetnosti* (Zagreb, 1998).
13. Jurinić, Polona, *Slovenske boje u hrvatskoj likovnoj umjetnosti* (Zagreb, 2012), 25-26.
14. Horvat, Anđela, *Između gotike i baroka* (Zagreb, 1975).
15. Horvat-Levaj, Katarina, „Barokna arhitektura“, u: *Kulturna baština Požege i Požeštine*, ur. Natalija Čerti (Zagreb, 2004), 182-205.
16. Kempf, Julije, *Požega – Zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest slobodnog i kraljevskog grada Požege i Požeške županije* (Požega, 1910)
17. Korade, Mijo; Aleksić, Mira; Matoš, Jerko, *Isusovci i hrvatska kultura* (Zagreb, 1993)
18. Kos, Stjepan, „Nadbiskupski orfanotrofij u Požegi (U spomen pedesetogodišnjice njegova osnutka)“, u: *Izvešće kr. vel. gimnazije u Požegi za god. 1884./1885. sa historijom nadbiskupskog orfanotrofija u Požegi (na spomen pedeset godina njegova postojanja)*, 3-49.
19. Langhamer, Josip, „Kronologija crkve sv. Lovre u Požegi“, u: *Požeški zbornik II*, ur. Srećko Ljubljanović (Požega, 1966), 149-171.
20. Lentić-Kugli, Ivy, „Slikarski radovi u bivšoj isusovačkoj crkvi sv. Marije u Varaždinu“, u: *Isusovačka crkva i samostan u Varaždinu* (Zagreb, 1988).

21. Lentić-Kugli, Ivy, „Sakralno slikarstvo hrvatskih isusovaca“, u: *Isusovačka baština u Hrvata*, katalog izložbe, ur. Biserka Rauter Plančić (Zagreb, 1993).
22. Maksimović, Nives, *Barokni oltar sv. Lovre. Crkva sv. Lovre u Crkvarima, elaborat s izvještajem istražnih radova i prijedlogom sanacije* (Zagreb, 2008)
23. Matić, Tomo, „Isusovačke škole u Požegi (1698 – 1773)“, *Vrela i prinosi: zbornik za povijest isusovačkoga reda u hrvatskim krajevima* 5 (1935)
24. Matić, Tomo, „Isusovački kolegij i akademija u Požegi u godini 1773.“, *Vrela i prinosi: zbornik za povijest isusovačkoga reda u hrvatskim krajevima* 8 (1938), 108-115.
25. Mirković, Marija, „Barokna sakralna ikonografija na području Zagrebačke biskupije“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 18 (1994)
26. Mirković, Marija, „Sv. Ignacije Loyolski u hrvatskoj ikonografiji“, *Obnovljeni život* 49 (1994), 215-225.
27. Novak, Dora „Barokno razdoblje crkve sv. Lovre u Požegi: likovna baština i liturgija“ (diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2021)
28. Pedišić, Anđelko, „Loretski kult u Lopatincu i povijest njegovih oblikovnih koncepcija – problemi konzervatorsko-restauratorske interpretacije“, *Portal: Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda* 6 (2015), 127-128.
29. Peić, Matko, „Požeška književnost“, u: *Požega 1227 – 1977*, ur. Josip Kovačević et al. (Slavonska Požega, 1977), 476-481.
30. Pelc, Milan, „Ugarske kiparske radionice renesanse“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 30 (2006), 67-80.
31. Pelc, Milan, *Renesansa* (Zagreb, 2007).
32. Prijatelj Pavičić, Ivana, *Loretske teme. Novi podaci o štovanju loretske Bogorodice u likovnim umjetnostima na području »Ilirika«* (Rijeka, 1994), 68-76.
33. Repanić-Braun, Mirjana, „Sakralna umjetnost od 17. do 19. stoljeća“, u: *Dijecezanski muzej u Požegi i riznica požeške katedrale*, ur. Ivica Žuljević, Mirjana Repanić-Braun, (Požega: 2016),
34. Sedlák, Peter, „Leopold Kollonić (1631.-1707.) – kardinal hrvatskoga podrijetla i njegova crkvena i politička djelatnost (300. obljetnica smrti primasa Leopolda Kollonića)“, u: *Croatia Christiana periodica* 60 (2007), 85-99.
35. Srša, Ivan, *Izvještaj Restauratorskog zavoda Hrvatske u Zagrebu za crkvu sv. Lovre, 1992. godine* (knjižnica Gradskog muzeja Požega pod brojem 43/12 PU, kopija; original u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu)
36. Srša, Ivan, *Požega. Crkva sv. Lovre* (Zagreb, 2005)
37. Šourek, Danko, „Loretska (Lauretanska) kapela uz crkvu Uznesenja Bl. Djevice Marije u Varaždinu“, u: *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina 1209.-2009.: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu*, ur. Slobodan Kaštela i Miroslav Šicel (Varaždin, 2009), 687-704.
38. Šourek, Danko, „Pogled u inventar varaždinskog isusovačkog kolegija: Prilog rekonstrukciji izgubljenoga konteksta“, *Radovi zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 24 (2013), 201-228.

39. Uzelac, Zlatko, „Josip Kraljić, isusovački slikar i arhitekt 18. stoljeća (Pozzov učenik u Slavoniji?)“, u: *Isusovci u Hrvata III: Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija „Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata“*, ur. Vladimir Horvat (Zagreb, 1992), 430-440.
40. Uzelac, Zlatko, *Blago požeške crkve sv. Lovre*, katalog izložbe (Požega, 1983)
41. Uzelac, Zlatko, „Prilog rekonstrukciji požeškog baroka“, *Vjesnik Muzeja požeške kotline* 4-5 (1986), 95-97.
42. Valečić, Gabrijel, „Nadbiskupski orfanotrofij, historijska monografija“, u: *Požeška kolegija. Spomenica o stogodišnjici 1835 – 1935* (Požega, 1935)
43. Vanino, Miroslav, *Isusovci i hrvatski narod II* (Zagreb, 1987)
44. Zajec, Vlasta, „Oltari i skulptura baroknog i neostilskog razdoblja“, u: *Kulturna baština Požege i Požeštine*, ur. Natalija Čerti (Zagreb, 2004)
45. Wittenberg, Tomislav, „Osam generacija Thallera“, u: *VDG Jahrbuch* 15 (2008), 190-194.

Arhivski izvori

1. *Brevis notitiola Collegium olim Jesuitarum. Knjiga kratkih bilježaka nekoć isusovačke Kolegije, a sada Biskupskog Sirotišta u Požegi, 1709. – 1808.* (građa Povijesnog arhiva Požeške biskupije pod signaturom HR - PAPB -59, kutija 10)
2. *Historia Residentiae Poseganae Societatis Jesu quae dein prosperis fatis in collegium assurrexit* (građa Nadbiskupskog arhiva u Zagrebu)
3. *Druga knjiga spomenica župe Bebrinske* (građa Župnog ureda crkve sv. Marije Magdalene u Bebrini)
4. *Inventarna knjiga Dijecezanskog muzeja Požeške biskupije* (datum pristupa: 31. svibnja 2021. godine)

Internetski izvori

1. Catalogus Personarum, & Officiorum Provinciae SOCIETATIS JESU Pro Anno M.D. CC. XV.
<https://books.google.hr/books?id=ebF3w2TOP3EC&pg=RA2-PA35&lpg=RA2-PA35&dq=%22joseph+craglich%22&source=bl&ots=cef3SH6HBl&sig=ACfU3U1Mhf7b7j-lTyXAo3sthCK5sHK5wg&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKewiKxpXL5YjxAhUrmYsKHSzGBb0Q6AEwAHoECAIQAw#v=onepage&q=Possegana&f=false> (datum preuzimanja: 5. VIII. 2021.)
2. *Knjiga Otkrivenja* <https://biblija.ks.hr/otkrivenje/12> (datum pristupa: 2. VIII. 2021.)
3. Marcorin, Francesco „Andrea Pozzo’s *Perspectiva Pictorum et Architectorum*“ (2017), <https://www.thinking3d.ac.uk/Pozzo1693/> (datum pristupa 27. VI. 2021.)

Summary

CONTRIBUTION TO THE RESEARCH OF THE BAROQUE PERIOD OF THE CHURCH OF ST. LAWRENCE IN POŽEGA

The aim of this paper is to present the least researched stylistic period of originally medieval church of St. Lawrence in Požega – baroque. Church of St. Lawrence was donated by the Holy Roman Emperor and King of Hungary, Croatia, and Bohemia Leopold I of Habsburg to the Society of Jesus at the end of the 17th century. The church was rebuilt in the spirit of post-Tridentine rebuilding. Interventions were carried out on the architecture of the church according to the instructions of Charles Borromeo, followed by the purchase of art equipment according to the guidelines of the last 25th convocation of the Council of Trent held in the year 1563.

The church was decorated with the main illusionist altar with the altarpiece of St. Lawrence, the altars of the main nave dedicated to St. Joseph and St. Francis Xavier, altar of St. Cross in the side nave erected by the Brotherhood of St. Cross and the altar of St. Aloysius Gonzaga leaned against one of the arcade logs between the main and side nave. To this day, only the altars of St. Joseph and St. Francis Xavier and the sculptural group from the altar of St. Cross were preserved as they were, after the abolition of the Jesuit order, transferred to the parish church of St. Mary Magdalene in Bebrina. Altar paintings of St. Joseph and St. Francis Xavier were replaced by sculptures of St. Joseph and the cave of Our Lady of Lourdes in the first half of the 20th century.

As in most Jesuit churches throughout Croatia and the rest of Europe, St. Lawrence church in Požega had a chapel dedicated to Our Lady of Loreto (the first chapel of Our Lady of Loreto in the Kingdom of Slavonia) which was demolished during the restoration of the church in the first half of the 19th century. In addition to the illusionist painting of the Loreto Chapel and the main altar of the church, the ceiling of the main nave of the church was also painted with scenes of the martyrdom of St. Lawrence and an illusionist dome (which marked the first appearance of illusionist painting in Croatia) modeled on that of the Jesuit church in Vienna by the famous Italian painter of the time Andrea Pozzo. The illusionist dome was unfortunately removed during later renovations of the church, so that only remaining relics of the Jesuit period are the sculpture of the so-called „Thallerova Gospa“ and the tombstone of Franjo Ksaver Pejačević.

After the abolition of the Jesuit order in 1773, the Jesuits left Požega, and St. Lawrence church passed into the hands of the Pauline order from Lepoglava when its gradual decline began until the neo-Gothic restoration during the 19th and 20th century, and a complete renovation at the end of the 20th century after which the church of St. Lawrence became the Episcopal Chapel.

Key words: Church of Saint Lawrence, Jesuits, baroque art equipment, Our Lady of Loreto Chapel, dome illusion

Kontakt:

Dora Novak, mag. povijesti umjetnosti, univ. bacc. turkologije
Požega
e-mail: dora.novak07@gmail.com